

EDUCACIÓ PER A LA TRANSFORMACIÓ FEMINISTA I POPULAR

**Estratègia d'Educació per la Transformació
COOPERACCIÓ 2019-2024**

(Document d'ús intern)

Barcelona, gener 2019.

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ

ON SOM?

- a) Apropant-nos al context global.

L'ESTRATÈGIA "EDUCACIÓ PER A LA TRANSFORMACIÓ FEMINISTA I POPULAR" 2019-2024.

1. Nous reptes del Pla Estratègic 2019-2024.
2. Educació per a la transformació des d'una perspectiva feminista.
3. Objectius, àrees i àmbits d'acció.
  - a. Objectius institucionals vinculats a l'estratègia.
  - b. Adaptació de l'Estratègia dins les Àrees d'Acció del Pla Estratègic.
  - c. Àmbits d'Acció i dimensions d'EpT.

BIBLIOGRAFIA

INTRODUCCIÓ

L'estratègia del nostre treball en Educació per la Transformació (EpT d'ara en endavant) és el resultat d'un intens procés de reflexió sobre la nostra tasca al Nord global, per part de les persones que formem CooperAcció.

Aquesta reflexió és fruit del moment de canvi que viu l'organització quan l'any 2009 es decideix fer un gir cap a l'especialització en gènere i desenvolupament i es va optar per una estratègia clara d'apoderament de les dones i igualtat de gènere.

El maig de 2009 a l'assemblea de socies, es va prendre la decisió de fer un gir en la nostra tasca diària cap a l'especialització en apoderament de dones i igualtat de gènere, des d'una perspectiva feminista. El setembre del mateix any es va començar a elaborar el nou Pla Estratègic 2010-2013, fruit d'aquesta decisió. A la assemblea de persones sòcies del 2013 vam decidir ampliar el termini del Pla i de les estratègies vinculades al mateix fins la fi del 2018. El Pla Estratègic 2010-2018 i l'Estratègia d'EpT 2010-2018 es va caracteritzar per una aposta de treball feminista que ha tingut implicacions més enllà de la revisió dels programes o la focalització dels recursos cap altres tipus d'accions, ha significat un canvi profund en les aliances, l'aposta per noves metodologies d'intervenció, l'aposta per la direcció col·lectiva de l'organització...

D'aquesta manera hem reflexionat, hem fet propostes i les hem ajustat tot revisant algunes coses anteriors i n'hem construït de noves, des de l'inici de l'elaboració del Pla Estratègic 2010-2018 fins l'actualitat, amb la intenció que al final d'aquest període poguérem estar preparades com una organització pensada des de la pràctica i els valors dels feminismes. Per tant hem passat un procés que podem anomenar "de trànsit", de passar d'una missió a una raó de ser renovada i actualitzada, d'una visió del món a una altra tenyida pels interessos de les dones, lesbianes i trans i el final de les desigualtats per raons de gènere. Això ens ha aportat a anar "experimentat" noves modalitats d'acció i de pràctica política. Ara ens trobem en el moment d'elaboració del Pla Estratègic 2019 – 2024 i l'Estratègia d'Educació per la Transformació 2019-2024, amb aquestes volem continuar aprofundint en la nostra mirada, pràctica i sentir feminista, amb els aprenentatges dels darrers anys i les ganes de seguir posant energies en aquesta línia.

Aquesta estratègia és un document d'ús intern que podem compartir amb organitzacions socials, aliances i entitats col·laboradores, però no està pensat per ser difós extensament.

ON SOM?

El procés de reflexió i elaboració del Pla Estratègic 2019-2024 ha suposat valorar i repensar la tasca feta els darrers anys, valorar els aprenentatges, les aliances i poder decidir quin camí volem continuar fent. El pla estratègic anterior va suposar repensar la nostra missió, els objectius institucionals i les àrees d'acció (línies estratègiques del pla), així com plantejar-nos quins àmbits de treball volem tocar, què significa cadascun d'ells i com es configuren en la pròpia estructura organitzativa.

El plantejament consistia en deixar de pensar en una lògica Nord – Sud¹ o Cooperació Internacional – Educació per al Transformació, com dos àmbits separats i diferenciats, tal com es feia fins ara, per passar a pensar en termes d'inclusió-exclusió seguint una lògica temàtica (escollida per definir les nostres àrees d'acció en l'actual Pla Estratègic) amb visió global, ja que les desigualtats i les relacions de poder es troben a tot arreu del món per igual per qüestions de gènere i, a nivell internacional, s'ha elaborat una agenda amb temes comuns.

D'altra banda, la lògica amb la qual es treballava fins el moment de la revisió estratègica i que és comú a moltes organitzacions, és una lògica que també afecta al tipus d'estructura organitzativa i donava lloc a un plantejament d'equips configurats en departaments aïllats. Aquest plantejament s'ha anat modificant per treballar amb una lògica, no tant per àrees sinó en termes d'estratègia institucional, amb un sol equip que assumeixi diferents funcions i dinàmiques compartides a partir d'una nova proposta pensada en clau d'interconnexió (de les transformacions que volem generar des de la EpT) entre les societats d'aquí i les d'altres països, tenint en compte que cada vegada més el que passa a un lloc està interconnectat amb el que passa en un altre. Això ha suposat revisar també com ens structurem com a equip i com ens sentim part integrant d'una mateixa acció política. Fins al punt, que a dia d'avui treballem amb una coordinació col·lectiva, buscant l'horitzontalitat, el suport mutu, el respecte, la confiança i la cura en el nostre treball diari.

a) Apropant-nos al context global...

Ens desemboliquem en un context global marcat per l'avanç de les ideologies conservadores i els fonamentalismes, l'increment de les desigualtats entre països i dins dels països, i la desatenció a les crisis humanitàries i de les persones refugiades. Les mobilitzacions populars són fortament reprimides i els organismes internacionals es mostren incapaços de respondre a les necessitats de les majories. Tots aquests factors, als quals se sumen les violències de tota mena i la inseguretat mediambiental, posen cada dia en major perill la sostenibilitat de la vida.

---

¹ Fins al moment de repensar l'estratègia a CooperAcció, s'anomenava "Accions al Nord" al departament vinculat a les accions d'Educació per al Transformació.

En aquest marc, l'Agenda 2030 se'ns presenta com l'horitzó de Transformació que compartim tant els països empobrits com els països rics. Però si bé contenen importants novetats en relació a l'agenda dels Objectius de Transformació del Mil·lenni vigent fins a 2015, i poden obrir una oportunitat per a avançar en el marc de la coherència de polítiques de Transformació, els Objectius de Transformació Sostenible (ODS) s'han formulat en el context de la crisi i els programes d'ajust estructural implementats als països rics durant l'última dècada i, per tant, estan supeditats a les polítiques públiques neoliberals i a la privatització dels recursos públics, inclosos els fons de la cooperació internacional.

Constatem que, quan tradueixen en polítiques públiques les metes dels ODS relacionades amb l'equitat de gènere i l'apoderament de les dones, els governs prioritzen les actuacions relacionades amb les violències masclistes, la precarietat laboral i les migracions, la qual cosa redueix bastant les problemàtiques abordades pel ODS 5 i les reivindicacions actuals de les dones a nivell global. Així, per exemple, l'Agenda 2030 que els governs estan aplicant no inclou garantir l'exercici dels drets sexuals ni la despenalització de l'avortament.

Context de la cooperació internacional

Al març de 2018 el govern del Partit Popular va aprovar en solitari el V^o Pla Director de la Cooperació Espanyola 2018-2021, malgrat que les seves deficiències van ser repetidament assenyalades per les ONGD i altres actors de la cooperació internacional. En l'apartat dedicat a les Estratègies Sectorials el V^o Pla Director diu que “tant les estratègies sectorials com els Plans d'Acció Sectorial són previs a l'Agenda 2030. Malgrat que totes tenen una part conceptual inicial que pot encara considerar-se vàlida, la seva arquitectura haurà de ser eventualment revisada durant la vigència d'aquest V^o Pla Director per a valorar la seva adequació real a l'Agenda 2030 i la seva funcionalitat”.

Per tant, sembla clar que el V^o Pla Director serà reformulat i adequat als lineaments de l'Agenda 2030, però el que no és tan evident és que els Pressupostos 2019, si s'aproven, arribin a contenir increments substantius de les partides dedicades a cooperació internacional, les quals han sofert una retallada de més del 80% durant l'última dècada.

D'altra banda, mentre els governs -central i autonòmics- semblen considerar l'Agenda 2030 com el marc formal per a algunes de les seves polítiques socials, i fins i tot creen càrrecs institucionals per a gestionar-la (cas de l'Alta Comissionada per a l'Agenda 2030 en el govern de Sánchez), en el dia a dia del treball de cooperació internacional i incidència política molts agents socials tendeixen a considerar-la cada vegada més una “agenda morta”... o en el millor dels casos, una eina que cal manejar “perquè és el canal per a aconseguir recursos per a les organitzacions de dones”.

Altres agents socials, no obstant això, valoren positivament les oportunitats que obre l'Agenda 2030. Així, a Catalunya, diverses organitzacions s'han constituït en xarxa per a la sensibilització i incidència política entorn dels ODS, i en la Coordinadora estatal de ONGD s'ha conformat la plataforma Futur en comú amb els mateixos objectius.

La hi valori en major o menor mesura, la veritat és que l'Agenda 2030 ja està afectant el nostre treball de diverses maneres. Per exemple, el plantejament de “treballar per la justícia global”, que sembla haver substituït en algunes institucions al de “cooperar per al Transformació”, està implicant que aquestes reparteixin els recursos de la cooperació internacional entre organitzacions catalanes i organitzacions de països empobrits, o bé entre ONGD i organitzacions socials que no es dediquen a la cooperació internacional.

En el que fa a la cooperació catalana, les perspectives no són més falagueres: la ACCD té pendent elaborar un nou Pla Director de cooperació i s'espera que incrementi en 15 milions de € el seu pressupost per a 2019. L'Ajuntament de Barcelona, per part seva, ha posat en marxa el seu Pla Director 2018-2021, en el qual implementa un model de cooperació que, a través d'una gran diversitat de convocatòries anuals, distribueix sumes molt petites entre moltes organitzacions, la qual cosa posa en risc la sostenibilitat de les actuacions de cooperació de les organitzacions, al mateix temps que implica molt treball administratiu per a aquestes.

Context per a les dones i les lluites feministes

Amb el ressorgiment del Moviment Feminista en l'Estat espanyol, a la calor del 8M i la vaga general de les dones, s'ha generat un marc més positiu que el d'anys anteriors per a les lluites i reivindicacions feministes. Assistim, d'una banda, a una major legitimació social del feminisme i de les seves propostes i, per un altre, a la cooptació del feminisme per part dels partits polítics. Alguns d'aquests consideren que el feminisme es limita a proposar la igualtat entre dones i homes i si bé s'autodenominen “feministes”, continuen estigmatitzant les propostes feministes que els semblen més radicals.

L'agenda feminista a nivell estatal està centrada en les violències masclistes: el seu tractament pels aparells judicials, les reformes a la Llei Integral sobre Violència de Gènere, les demandes entorn del Pacte contra la Violència... A Catalunya, no obstant això, a les lluites contra les violències masclistes se sumen les reivindicacions de les dones migrades (precarietat laboral, Llei d'Estrangeria, xenofòbia social), l'exigència de polítiques públiques que democratitzin les cures i la defensa de drets de la població trans, entre altres camps de l'activisme feminista. La lluita per la despenalització de l'avortament és acompanyada sobretot per les organitzacions feministes internacionalistes i per col·lectius de dones migrades provinents de la regió centreamericana.

Quant a les prioritats establertes per la cooperació espanyola als països en els quals actuem, és d'assenyalar que el sector Gènere no està prioritzat en els Marcs d'Associació País de cap d'ells, encara que contenen clares referències a la promoció dels drets de les dones al Senegal, a l'enfortiment de les organitzacions de dones i el treball contra les violències en Mali, a la reparació i atenció a víctimes de violència sexual a Colòmbia, i a la inclusió social de les dones a El Salvador.

- **Principals dificultats que es presenten en relació al context actual:**

- Des de les administracions, majorment es dóna suport a les iniciatives que no contemplen una visió a llarg termini, amb el qual limita els objectius propis d'alguns àmbits de la EpT (sensibilització o conscienciació) i es contradiu amb el que volem construir per al futur.
- L'augment del conservadorisme podria dificultar la implementació transversal de la perspectiva de gènere en polítiques públiques i el recolzament de les institucions als projectes feministes.

- **Oportunitats i qüestions del context que hem de tenir en compte en relació amb el nostre principal potencial:**

- Les principals agències de cooperació compten amb una estratègia de EpT d'acord amb el nostre plantejament (en relació amb els objectius que es pretenen i àmbits d'acció).
- Comptem amb organitzacions socials i aliances amb les quals podem treballar accions conjuntes i amb les quals es pot arribar a definir un treball de futur que també pugui influir en la manera que interactuem ("tu actues allà, jo actuo aquí", a "incidim conjuntament per promoure canvis").
- Cada vegada hi ha un major interès entre les organitzacions del sector i un altre tipus de població, en les qüestions de gènere i Transformació, més obertura cap al pensament feminista i una gran demanda per ampliar coneixements i experiència. No existeixen recursos adaptats a les necessitats i ritmes d'aquest tipus de població.
- Existeixen bones reflexions i anàlisis externs (encara que limitats) sobre com incorporar la perspectiva de gènere a la EpT.
- Existeix un tret important en l'àmbit de la investigació que alimenta la resta d'àmbits de la EpT en qüestions de gènere i desenvolupament. Com a organització especialitzada en aquest tema, podem generar coneixements i metodologies.
- L'actual crisi suposa una oportunitat per al treball en xarxa, les accions col·lectives i compartir recursos. Actuar més enllà dels interessos individuals pot generar un major impacte i ser un motor per generar activisme.

Per concloure aquest apartat, i fruit del treball realitzat els últims anys en aquesta línia, volem continuar treballant apostant per l'educació popular com a metodologia formativa i amb el feminisme interseccional com aposta política.

L'ESTRATÈGIA "EDUCACIÓ PER A LA TRANSFORMACIÓ FEMINISTA I POPULAR" 2019-2024

De cara al futur, apart de tenir en compte el context extern i el context intern (anàlisi sobre la nostra trajectòria, el nostre potencial transformador i el nostre saber fer), hem de tenir en compte diversos factors:

- **L'adaptació al Pla Estratègic 2019-2024**, del qual l'estratègia actual és la part central. De fet, tot aquest exercici d'anàlisi i de repensar-nos com a organització, ens porta a continuar defensant que l'Educació per al Transformació no ha de ser un departament o àrea de caràcter aïllat que generi accions en base a projectes específics, elaborats a partir de les oportunitats de finançament o amb l'objectiu de tenir en compte projecte de cooperació per exigència d'entitats financeres però no les accions suggerides per persones de l'organització vinculades a interessos de xarxes i plataformes que no s'adaptin als nostre objectius institucionals. Ha de ser una estratègia clara inserida en l'estratègia política general de l'acció organitzativa.
- Conèixer les **tendències de la EpT** en el sector: reconèixer el potencial polític i transformador de l'estratègia d'Educació per al Transformació (també anomenada Educació per la Justícia Global) i conèixer la seva concepció teòrica i conceptual. En aquest sentit, ens ha semblat interessant compartir algun espai de reflexió i consulta amb altres organitzacions i persones expertes; recórrer a la literatura existent sobre el tema seleccionat per l'efecte; i conèixer les estratègies de les entitats col·laboradores.
- Comptar amb un **marc teòric** sobre el significat de l'Educació al Transformació des d'una concepció feminista i des de la perspectiva de gènere. Això és imprescindible per poder comptar amb un posicionament sobre EpT i una comprensió comú i unificada amb la part interna de l'organització.
- El tipus de **capacitats i estructures** que hem desenvolupar per atendre a l'estratègia definida.

A continuació recollim els punts més rellevant relacionats amb l'adaptació al Pla Estratègic i a la nostra visió sobre la EpT des d'un enfocament feminista.

1. NOUS REPTES DEL PLA ESTRATÈGIC 2019-2024

Com he esmentat anteriorment, el procés de reflexió sobre l'estratègia de EpT es va produir en paral·lel al procés d'elaboració del propi Pla Estratègic. Els dos processos s'han anat autoalimentant, és a dir, un ha estat part de l'altre i viceversa.

No podem definir la nostra nova raó de ser i visió sense haver reflexionat sobre el nostre saber fer, la nostra història o el paper que volem jugar com quan definim els objectius institucionals. Aquestes reflexions i debats interns al servei de l'elaboració del Pla Estratègic 2019-2024, han servit tant per la definició de l'estratègia de la EpT com del pla. Quan vam pensar en quina lògica s'hauria de seguir per a la definició de les nostres àrees d'acció, també vam pensar en la seva aplicabilitat en els àmbits de la

EpT. Tot això ha promogut que l'elaboració de l'estratègia s'hagi allargat en el temps i que la plantejarem encara com un procés obert que pot anar canviant, alimentar-se de noves reflexions i ajustar-se a les capacitats, els recursos i les tendències, a mesura que el context avança. Cal tenir en compte a tot hora la concepció des del feminisme.

- **Raó de ser (missió) i àrees d'acció del Pla Estratègic 2019-2024:**

L'estratègia d'educació per al Transformació ha de correspondre's a la nostra raó de ser i, durant els propers anys, amb les àrees d'acció plantejades al Pla Estratègic 2019-2024:

Raó de ser (missió):

Contribuir a l'empoderament de les dones i al ple exercici dels seus Drets Humans, promovent l'organització de dones, lesbianes i trans al voltant de demandes feministes² amb una visió internacionalista.

Treballem fonamentalment a partir de les propostes de les organitzacions feministes i de dones, recolzant-les en els seus esforços per superar la desigual distribució de recursos i de poder entre dones i homes. Construïm aliances amb organitzacions feministes, de defensores de drets humans, de lesbianes i trans, per promoure polítiques, pràctiques i valors que facin avançar l'agenda feminista i la construcció de nous paradigmes polítics i econòmics més justos, equitatius i democràtics des del nivell local fins al global.

Àrees d'Acció:

Són sis àrees d'acció definides per aquest període, de les quals quatre les enquadrem a la nostra activitat cap a fora, a les quals CooperAcció pretén contribuir, sumant-se a l'esforç col·lectiu d'altres organitzacions de dones, feministes i defensores de drets humans; i les dues restants pertanyen a àrees relacionades al treball intern:

Àrees externes:

- *Dones Lliures de Violències:* des de la perspectiva de violències múltiples, incloent-hi les violències contra les dones en situació de conflicte armat.
- *Autonomia dels Cossos i Sexualitats:* entès com la clau dels drets sexuals i reproductius i diversitat sexual i de gènere.
- *Economies per la Vida i Ecofeminisme:* inclou temes que van des d'accions d'apoderament econòmic per a les dones a temes lligats a diferents propostes des de l'economia feminista.

---

² El feminisme és una **proposta política** sustentada en la voluntat de suprimir tot tipus d'opressió contra les dones. És així mateix una **teoria de canvi social** que incorpora el concepte de "gènere" com a categoria d'anàlisi de les relacions entre homes i dones a qualsevol cultura i societat. És també un **moviment social** integrat per dones organitzades en una gran diversitat d'entitats, que tenen en comú l'objectiu de transformar les relacions de desigualtat entre dones i homes i utilitzar estratègies múltiples per canviar la condició i posició de les dones i el model imperant que genera desigualtats i injustícies.

- *Enfortiment de Moviments de Dones i Feministes*: enfortiment del moviment feminista i de dones i de les seves capacitats, així com la promoció de la seva participació política i social.

Aquestes àrees s'han definit en base a blocs temàtics que ens permetran tenir un marc d'actuació en el qual emmarcaran les accions en el passat anomenades del Nord i del Sud. En algun cas, pel que fa a la EpT, aquestes àrees marcaran el tema a tractar i en altres casos l'acció en sí mateixa, com s'explicarà més endavant.

Àrees internes:

- *Transformació del model de treball cap a una organització horitzontal feminista i l'apoderament de l'equip.*
- *Desenvolupament d'una pràctica associativa i base social feminista.*

Les dues àrees internes s'enquadren en una estratègia de canvi d'organització en favor de la igualtat. Creiem que la pròpia acció de EpT ha de servir també per apoderar l'equip, promoure l'aprenentatge i aportar a una consciència crítica que ens permeti generar activisme. En aquest sentit, l'estratègia de EpT ha d'abordar accions per al propi equip i base social.

Com veurem en el punt 4 de l'estratègia, els àmbits a desenvolupar aportaran a la construcció d'aquestes àrees de diferents maneres, tant de forma específica com de forma transversal (és el cas de la generació de coneixements en Gènere i Transformació que s'alimenta tant de les accions realitzades a cada àrea com d'aportar quelcom a la seva construcció).

2. EDUCACIÓ PER A LA TRANSFORMACIÓ DES D'UNA PERSPECTIVA FEMINISTA:

MARC TEÒRIC

Quan vam començar la nostra reflexió sobre què entenem per Educació per al Transformació i, a partir de la revisió de la literatura especialitzada, vam acordar la definició següent presa d'Immaculada Cabello³. *"L'Educació per al Transformació fa referència a un procés educatiu encaminat a generar consciència crítica sobre la realitat mundial i a facilitar eines per a la participació i la transformació social en claus de justícia i solidaritat. L'Educació per al Transformació pretén construir una ciutadania global crítica, políticament activa i socialment compromesa amb un Transformació humà just i igualitari per a totes les comunitats del planeta"*.

Pel que a aquesta primera definició, vam elaborar una forma pròpia d'entendre-la, des dels feminismes. Des de la lectura de la literatura existent i a partir del diàleg amb diverses feministes i organitzacions amb les quals establim aliances, recollim les següents reflexions que ens ajuden a generar posicions i una visió compartida:

---

³ CABELLO, Inmaculada (2009), p.12

- **És una estratègia socioeducativa i política encaminada a generar consciència crítica i accions per a la transformació.**

L'Educació per al Transformació és una **estratègia socioeducativa** perquè respon a una metodologia i pràctica pedagògica encaminada a generar consciència crítica i debat sobre el context social i els models de Transformació; i és una **estratègia política** perquè està basada en una proposta teòrico-política que ha desentranat els mecanismes de la desigualtat de gènere i ha influït en altres corrents de pensament i acció política dirigida a promoure canvis per a la transformació social. També és política perquè és una pràctica de transformació social que fomenta canvis en polítiques, pràctiques, actituds crítiques i de corresponsabilitat, valors, creences, així com promoure la participació activa de la ciutadania per al canvi social.

- **El feminisme ens permet fer una proposta e EpT en clau d'inclusió-exclusió⁴**

Des de la teoria feminista s'ha incorporat la visió inclusió-exclusió quan s'ha tingut clar que la realitat d'exclusió de les dones es comparteix a tot arreu del món i mentre existeixi una dona que segueixi sent maltractada, subordinada, violada o no reconeguda, la lluita feminista no acabarà perquè això afecta a totes. Això ha permès al feminisme seguir accionant des de diversos grups i col·lectius amb agendes i reivindicacions comunes a nivell global.

També permet trencar la lògica Nord-Sud, cooperació al Transformació, educació per al Transformació, com àmbits separats i diferenciats perquè les desigualtats i les exclusions existeixen a tot el món i estan interconnectades.

- **És promotora d'una ciutadania crítica i responsable a nivell personal i col·lectiu**

El terme ciutadania està intrínscament lligat a l'exercici dels drets, a la participació i al poder. Quan parlem de ciutadania en aquest sentit, estem parlant tant de la seva dimensió individual (conscienciació de les persones com aquelles subjectes de drets i capacitats, incloent-hi el poder de decisió), com la seva dimensió col·lectiva. La idea que s'extreu, des del punt de vista de la EpT és que "tots els drets estan forçosament relacionats amb responsabilitats que formen la xarxa de connexions i obligacions morals que cohesionen la societat⁵". Les responsabilitats d'aquests drets passen per totes les persones i societats i, en especial, sobre els governs, altres institucions formals i les pròpies organitzacions socials.

Per tant, el terme ciutadania, des de la seva vessant col·lectiva, també contempla el generar consciència crítica a las organitzacions i institucions formals per què revisin

---

⁴ Proposta extreta de Interred Catalunya (2009). Educación para el Desarrollo con perspectiva de género: una apuesta local para el compromiso global. p. 56-57.

⁵ Green, Duncan, 2008. De la pobreza al poder. Citado por Ramil Paz, Estrella, 2009, . *Exigimos justicia: "Redistribuyendo el poder y redefiniendo la ciudadanía desde las mujeres"*. Serie Cuadernos temáticos para el cambio n. 4. Barcelona: Intermón Oxfam, p. 30

des de l'interior, ja que sinó podran estar promovent, sense voler-ho, desigualtats a l'interior i a partir de les seves accions.

D'aquesta manera, la EpT genera una ciutadania compromesa a nivell personal i col·lectiu amb la transformació de la realitat. És una educació orientada cap al compromís i la acció, des de la coherència i la corresponsabilitat, amb la transformació de la realitat local i global interconnectades, ja que unes promouen les altres (els canvis locals tenen implicacions globals i els canvis globals impacten en les realitats locals). També tenen presents els canvis necessaris a les institucions formals i informals (estats, esglésies, mercats). Per aquest motiu, les accions de EpT poden ser destinades tant a les persones com a les institucions.

En el mateix sentit, podem dir que la pròpia acció de EpT ens col·loca en la posició de ciutadans/es a l'interior de les organitzacions socials quan contempen un dels seus àmbits com el d'incidència política, és a dir, el fet d'exigir, denunciar i controlar a les institucions en la seva responsabilitat amb els DDHH de les persones i els pobles.

- **La interseccionalitat i el maneig de la diversitat des d'una perspectiva feminista:**

Un element important que aporta el feminisme és la promoció i el respecte de la diversitat que s'entén com una defensa político-democràtica de la diversitat. En aquest cas, la diferència de sexes, opció sexual, edat, cultura, etc. no justifica la desigualtat d'estatus social, cultural, econòmic o polític, de la mateixa manera que les diferents creences, valors o formes de vida, tampoc justifiquen un tracte desigual o discriminatori. Això deixa de manifest que la lluita és contra les desigualtats, no contra les diferències.

Des de l'Educació per al Transformació s'ha d'impulsar un enfocament de Drets Humans (individuals i col·lectius) més enllà de l'enfocament de pobresa. Parlar des de l'enfocament de drets, significa situar a les persones i pobles com a subjectes plens dels mateixos. També s'ha de transmetre la importància de la participació i la implicació política i social en processos de transformació que permetin canvis estructural, així com desenvolupar les condicions necessàries que requereixin la implementació efectiva dels Drets Humans de les dones, d'acord amb cada context polític, econòmic, cultural i social.

Prenent com a punt de partida aquests elements, les nostres estratègies han d'incloure, de manera imprescindible, l'obligació i la responsabilitat en el **posicionament, la denúncia i la defensa** dels drets de les dones i advocar per la igualtat de gènere tot visibilitzant la impossibilitat de la creació de societats més justes.

Tot això inclou també la tasta d'incidència i la podem fer a les organitzacions aliades en les quals creiem, podem i hem de fer incidència en relació al tracte de les qüestions de gènere (ja sigui a les organitzacions que per raons de cultura sobreposen els drets col·lectius als individuals, en casos on encara existeix ceguesa o passivitat al respecte). No hem de considerar això, en alguns casos, com ingerència, tal com expressen Maria

Viadero i Jesús González de Mugarik Gabe⁶ a partir de la seva experiència amb pobles indígenes, on moltes vegades es nombra la ingerència a casos d'incidència. Això es pot portar a terme a qualsevol tipus d'organització, ja que les resistències encara són elevades.

- **L'educació per al Transformació com a procés:**

L'Educació per al Transformació ha de ser concebuda com a un procés generador de transformació amb un compromís polític clar i anar molt més enllà del projecte. L'Educació per al Transformació com a constructora de consciència crítica, té un paper de facilitadora i animadora del debat, de suport a la generació de nous paradigmes i noves actuacions que tinguin en compte la defensa de la diversitat i la igualtat de gènere com a fets necessaris i imprescindibles. També han de tenir en compte les propostes generades des del pensament i les pràctiques feministes per a la construcció d'un món més just i per a la transformació del model existent. La EpT com a procés és viva, dinàmica i necessitar estar en revisió constant per respondre a la canviant realitat social, cultural, econòmica i política.

A partir de tota aquesta concepció, entenem la nostra estratègia d'Educació per al Transformació com una proposta d'Educació per a la Transformació, que es defineix de la manera següent:

"Una estratègia socioeducativa i política, promotora d'una ciutadania crítica i responsable amb les desigualtats de gènere, a nivell personal i col·lectiu. Una estratègia capaç de generar consciència crítica sobre la realitat mundial i promoure accions per a la transformació de les polítiques, pràctiques i valors que mantenen i reproduïxen l'actual sistema de valors generat per un model neoliberal i patriarcal".

3. OBJECTIUS, ÀREES I ÀMBITS D'ACCIÓ

Abordar una Estratègia d'**Educació per a la Transformació feminista i popular**, passa primer per la necessitat d'aprofundir de manera permanent en els canvis de context, els posicionaments feministes en relació amb el mateix i les tendències en l'agenda global de les dones que, en definitiva, sustenta la nostra base de treball. Aquesta reflexió es va fer quan vam definir les Àrees d'Acció de l'actual Pla Estratègic i, en part, va ser el que ens va portar a decidir-nos a trencar amb la lògica Nord-Sud; Cooperació Internacional-Educació per al Transformació, tal com hem explicat anteriorment.

---

⁶ González Pazos, Jesús y Viadero Acha, María. Equidad de género y pueblos indígenas desde la perspectiva de la Educación para el Desarrollo. En: Género en la Educación para el Desarrollo. Abriendo la mirada a la Interculturalidad, Pueblos indígenas, Soberanía alimentaria y Educación para la Paz. ACSUR, HEGOA, Octubre 2010.

També passa per promoure en tots els **àmbits de la EpT⁷** que treballem, així com en les seves accions, metodologies i temàtiques, una visió i anàlisi crítica de la realitat encaminada a visibilitzar i analitzar les desigualtats en clau de gènere.

Així mateix, podran generar processos d'apoderament de les persones, enfortir les seves capacitats individuals i col·lectives i promoure la seva autonomia per decidir, opinar, participar i aportar al procés de construcció de ciutadania des de la coherència i la corresponsabilitat. A més, implica incidir per al canvi i mobilitzar per a la denúncia a les institucions i al model econòmic, social i polític que promouen a favor de la igualtat efectiva entre els persones des de la seva diversitat sexual.

A partir d'aquest plantejament, la nostra estratègia actual d'Educació per a la Transformació, ens ha portat a definir alguns dels Objectius Institucionals del Pla 2019-2024 i analitzar la seva interacció amb les Àrees d'Acció definides en el Pla Estratègic i els diferents àmbits que solen considerar-se dins de l'Educació per al Transformació.

a) OBJECTIUS INSTITUCIONALS VINCULATS A L'ESTRATÈGIA:

En relació al nostre quefer extern:

- Promoure l'organització de dones, lesbianes i trans al voltant de demandes feministes amb una visió internacionalista.
- Construir aliances amb el moviment feminista, organitzacions de dones defensores de drets humans, organitzacions de lesbianes i trans, per promoure polítiques, pràctiques i valors que facin avançar l'agenda feminista i la construcció de nous paradigmes polítics i econòmics més justos, equitatius i democràtics.
- Mobilitzar recursos per a l'enfortiment i l'agenda de les organitzacions feministes, organitzacions de dones defensores de drets humans, organitzacions de lesbianes i trans que actuen en defensa dels seus drets i/o contribueixen a processos d'autonomia i apoderament de les dones.
- Promoure la Transformació d'una consciència crítica de la ciutadania sobre els factors que generen desigualtats per causes relacionades amb la diversitat d'opcions sexoafectives, d'identitat i expressió de gènere, fomentar accions de denúncia de les institucions que produeixen i mantenen aquestes desigualtats i animar la mobilització social per eradicar-les.
- Construir sabers feministes a través de la investigació i gestió del coneixement, per contribuir a la sensibilització i formació sobre les arrels de les diverses desigualtats que vivim les dones, amb un enfocament interseccional d'aquestes.

---

⁷ Algunes organitzacions i entitats parlen de dimensions. Ens referim als àmbits de: Sensibilització, Educació-Formació sobre Transformació; Investigació per al Transformació i Incidència Política i Mobilització Social.

En relació al nostre quefer intern:

- Consolidar-nos com una organització feminista capaç d'establir aliances polítiques amb altres organitzacions de dones, feministes, lesbianes i trans, per millorar la vida de les dones.
- Enfortir la identitat feminista de l'organització mitjançant la formació teòrica de totes les integrants de l'organització, la realització de debats sobre temes davant els quals, per ser feministes diverses, tenim posicions diferents, i l'elaboració de discurs feminista i posicionament públic sobre temes que afecten la vida de les dones.
- Promoure una pràctica associativa coherent amb la raó de ser i la definició feminista de l'organització, aprenent i practicant un model organitzatiu basat en la més àmplia participació de les integrants de l'organització i la presa horitzontal de decisions.
- Aprofundir la reflexió col·lectiva entorn del model organitzatiu de CooperAcció, establint a curt termini els plans necessaris per a afrontar els reptes de la coordinació col·lectiva de l'equip tècnic i del treball d'Educació per a la Transformació, així com noves estratègies per a consolidar i ampliar la base social de l'organització.

b) ADAPTACIÓ DE L'ESTRATÈGIA A LES ÀREES D'ACCIÓ DEL PLA ESTRATÈGIC:

Les **quatre àrees d'acció externes** que plantegem al Pla Estratègic (***Dones Lliures de Violències, Autonomia dels Cossos i Sexualitats, Economies per la Vida i Ecofeminisme, Enfortiment de Moviments de Dones i Feministes***) serviran per alimentar, des dels diferents temes que tracten i els seus formats diferents, gran part de les temàtiques a tractar en les accions incloses en els diferents àmbits de l'estratègia, tal com es recull al punt següent.

En relació a l'àrea d'***Enfortiment de Moviments de Dones i Feministes*** i de les seves capacitats, així com la promoció de la seva participació política i social. Fomentem accions basades en el saber que moltes feministes i dones del món aporten al Transformació i que es concretaran a l'àmbit de **Generació de Coneixements en Estratègies i Pensament Feminista** i en el què fa referència a **Gènere i Transformació**. Està format per accions de formació, investigació i diàleg entre feministes i dones de diferents països per tal d'enriquir les seves experiències, difondre les seves propostes i influenciar les accions per a la transformació social. També són accions encaminades a promoure **coneixement i reconeixement mutu, generar relacions de respecte i horitzontalitat i establir aliances**.

A més, de manera transversal treballem per promoure la ***Igualtat de Gènere a les Polítiques Públiques***, a partir del nostre treball d'incidència a espai com LAFEDE.CAT, la CONGDE o els Consells de Cooperació en els quals participem. També promovem i participem en accions col·lectives com mobilitzacions incidint directament en les polítiques de cooperació i influint les agendes d'aquests espais i dels actors que la formen.

El paper que hem jugat en alguns d'aquests espais ha sigut molt important en els darrers anys. Per al període 2019-2024 creiem que hem de seguir potenciant i ampliant i esforçar-nos per tenir més presència en espais claus de la Coordinadora Estatal de ONGs a partir del grup d'autòniques i el grup de gènere. També augmentarem la nostra participació en espais de diàleg i intercanvi on puguem influenciar a líders d'opinió o entitats públiques que executen o planifiquen les polítiques, com per exemple els Diàlegs Consonants, espais de presentació de plans, espais de debat de parlamentaris/es. Encara queda molt per aportar sobre gènere i Transformació i sobre les propostes feministes al Transformació en tots aquests espais i s'ha de reforçar aquest tema en tot tipus de diàlegs.

Tant en uns com en els altres es promou de forma directa o indirecta l'**ampliació de discursos cap a la igualtat de gènere i/o accions** encaminades a aquest objectiu.

Sobre les àrees d'acció internes:

- **Transformació del model de treball cap a una organització horitzontal feminista i l'apoderament de l'equip:** el vincle principal de l'estratègia amb aquesta àrea es basa en enfortir l'Educació per al Transformació a partir de la nostra pròpia organització, de forma que siguem partícips de la gestió del coneixement i ens sentim agents de canvi.

- **Desenvolupament d'una pràctica associativa i base social feminista:** difondre el pensament feminista en la seva diversitat de corrents, de forma general, i en particular sobre les temàtiques que estem treballant com a organització per crear una base social cada vegada més compromesa i generadora d'opinió i/o preparada per accionar per la transformació social.

c) ÀMBITS D'ACCIÓ I DIMENSIONS DE LA EPT:

▪ Conscienciació crítica i sensibilització

D'acord amb la nostra forma de concebre l'Educació per a la Transformació en clau feminista i popular (com un procés socioeducatiu i polític que pretén fomentar una consciència crítica i analítica de cara a les causes i les conseqüències de les desigualtats, tant a nivell individual com a nivell col·lectiu), no pot estar pensada en base a accions puntuals que només són de caràcter informatiu, sinó que es tracta d'un procés més llarg, normalment dirigida a un col·lectiu destinatari clar cap al qual s'orienten les metodologies socioeducatives i de conscienciació política.

La comprensió de les desigualtats és el primer pas per conscienciar i promoure actituds i pràctiques de canvi; en aquest sentit el repte que se'ns presenta és definir noves estratègies en aquesta línia i reduir progressivament aquelles accions de sensibilització que hem valorat que no aporten res en aquest sentit o bé que se'ls pugui donar més continuïtat en el temps.

Algunes de les accions previstes són:

- Escoles populars d'economia feminista.

- Debats feministes amb persones sòcies.
- **Generació de Coneixements en Estratègies i Pensament Feminista i en Gènere i Transformació:**

Dins d'aquest àmbit es promourà, per un costat, la formació, la investigació i la gestió del coneixement per a la transformació social i, per l'altra, l'intercanvi d'experiències i sabers entre feministes i dones de diferents països.

El context actual de crisi i de les noves polítiques de cooperació que posen en risc els avenços aconseguits fins al moment en matèria de drets i apoderament de les dones, amb les possibles conseqüències de l'augment de desigualtats, és pertinent projectar aquest àmbit amb una major profunditat durant els propers anys. Caldrà tenir en compte l'anàlisi realitzada durant el procés de reflexió estratègica i pensar en modalitats que permetin generar coneixements de forma sòlida i centrar la nostra actuació en un tipus de públic determinat, com les persones vinculades al sector que puguin generar efecte multiplicador. Es tracta de promoure processos formatius adaptats als ritmes i necessitats d'aquestes persones, que siguin capaces de generar una verdadera reflexió crítica sobre les seves actuacions i les seves polítiques.

Algunes accions previstes:

- Donar continuïtat al Màster Virtual en Gènere i Transformació;
- Donar continuïtat als espais de formació i elaboració d'eines i materials sobre gènere, feminisme i Transformació;
- Promoure investigacions d'utilitat per nodrir estratègies, a partir d'accions concretes i en diferents temes d'interès de les organitzacions feministes i d'actors involucrats en la cooperació. Per tant, la investigació entesa com una acció central per promoure un model transformador de cooperació en clau feminista.
- Realitzar anàlisis crítiques i generar pensament sobre les pràctiques i responsabilitats de la comunitat internacional relacionada amb la cooperació per al Transformació i per a la societat en general i amb els efectes de les intervencions socials i polítiques o la seva absència.
- Promoure intercanvis d'estratègies i pensaments feministes entre activistes de diferents països, tant per a la generació de coneixement mutu com per a l'articulació de la seva acció política.

- **Incidència política i mobilització social:**

En aquest àmbit seguirem promovent accions d'incidències en polítiques públiques, en especial, les relacionades amb el sector de la cooperació i en la línia de la nostra àrea d'acció *d'Enfortiment de Moviments de Dones i Feministes*.

Atès el moment actual de crisi, pretenem racionalitzar la nostra presència en xarxa i buscar aquelles més afins a la nostra raó de ser i promoure, per el cas en els quals comptem amb una major reconeixement i capacitat d'influències, la millora de les estratègies i pràctiques des de les aportacions i propostes de les organitzacions feministes amb les quals treballem (per exemple, per al cas del treball d'incidència de

Colòmbia, influenciar les agendes de les plataformes per incorporar i prioritzar les propostes feministes i els interessos de les dones).

En relació amb la mobilització, ens unirem a aquelles campanyes promogudes per consorcis d'organitzacions o plataformes que considerem coherents amb la nostra raó de ser i poder participar en el seu disseny si són estratègiques per l'assoliment dels nostres objectius institucionals o per a la generació d'opinió pública.

Algunes de les accions previstes:

- Participar en espais que tracta l'Agenda de l'Eficàcia de l'Ajuda i l'Agenda Global, on puguem incidir per al canvi i generar informació i opinió sobre el seu impacte en les dones i en la igualtat de gènere.
- Participar en Fòrum de DDHH per arribar a poder tenir un cert reconeixement en aquest àmbit.
- Impulsar una estratègia d'incidència per Colòmbia, des de les propostes del moviment feminista d'aquest país.

En cas de no comptar amb recursos suficients per arribar a tot, es proposa prioritzar durant aquests anys l'àmbit de Generació de Coneixements i d'Incidència Política.

BIBLIOGRAFIA CONSULTADA:

ACSUR Las Segovias, Universidad del País Vasco y Hegoa (2010). Género en la Educación para el Desarrollo. Abriendo la mirada a la Interculturalidad. Pueblos Indígenas. Soberanía Alimentaria. Educación para la Paz.

AECID (2007). Estrategia de Educación para el Desarrollo de la Cooperación Española. Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación.

ANTOLÍN, Luisa. Género y educación para el desarrollo: hacia la construcción de un nuevo paradigma, en López, Irene y Alcalde, Ana (coords): Relaciones de género y desarrollo. Hacia la equidad de género de la cooperación. Los libros de la catarata, Madrid, 1999.

BASTARDES Clara; FRANCOI, Laia. Estudi-Diagnostic: la perspectiva de gènere en el treball de les ONGD catalanes, FCONGD, Barcelona, 2006.

CABELLO Inmaculada: "Género en la Educación para el Desarrollo" en Género en la Educación para el Desarrollo. Estrategias políticas y metodológicas. ACSUR Las Segovias y Hegoa, Bilbao (2009)

CELORIO, Gema; ARGIBAY, Miguel. La Educación para el Desarrollo. Servicio de Publicaciones el Gobierno Vasco. Vitoria-Gasteiz, 2005

COBO, R (2006). Interculturalidad, feminismo y educación. Madrid. Libros de la Catarata/MEC.

CONGDE (2005). Educación para el Desarrollo: una estrategia de cooperación imprescindible. Madrid, 2005.

BLANDÓN, M. teresa; MALDONADO, Miriam; PARDUCCI, Gilda. Miradas. Centroamérica y Cataluña. Miradas Feministas a los enfoques de desarrollo. COOPERACCIÓ. Barcelona 2008.

COOPERACCIÓ, LAS DIGNAS, LA CORRIENTE, CALDH. Miradas feministas: la cooperación al desarrollo desde la mirada de los movimientos feministas. Barcelona 2010.

CRAWFORD, M. (2006) Transformations. Women, Gender and Psychology. Boston: McGraw-Hill

DEL RÍO, S., Pérez Orozco, A. y Junco, C. (2006). Revista libre de pensamiento. Hacia un derecho Universal de Ciudadanía (Sí de ciudadanía), en revista Libre Pensamiento n. 51.

GALEANO, Eduardo (1998): Patas arriba. La escuela del mundo al revés. Siglo XXI. Madrid.

INTERED Catalunya (2009). Educación para el Desarrollo con perspectiva de género: una apuesta local para el compromiso global.

LAGARDE, M (1996). Género y Feminismo. Desarrollo humano y democracia. Madrid, Horas y horas.

ORTEGA, Mari Luz. La educación para el desarrollo , un medio para la legitimidad en un sector fragmentado. Disponible en: www.hegoa.ehu.es/congreso/gasteiz/cas/index

RAMIL PAZ, Estrella (2009). Exigimos Justicia: Redistribuyendo el poder y redefiniendo la ciudadanía desde las mujeres. Cuadernos para el cambio, n. 4. Intermón Oxfam

REBOLLO, M.A. (2006) Género e interculturalidad: educar para la igualdad. Madrid: La Muralla.

SEN, A. (2005). Teorías del desarrollo a principios del siglo XXI. Disponible en www.sustainable-systems-international.org/dissertation.asp